

Адыгейим икІэлэеъэдже анахь дэгъур къэнэфагъ

«2018-рэ ильэсүм икілээгъэджэ анахь дэгүү» зыфиорэ шьольыр зэнэкьюум хэлэжьагъэхэм, аш теклонигъэ ыкчи хагъеунэфыкырэ чыыпIэхэр кыышыдээзыхыгъэхэм къафэгушуагь Адыгэ Республикаэм и Лышихъэу Къумпыл Мурат. МэфэкI ыофхъабзэм хэлэжьагъэх АР-м и Къэралыгьо Совет – Хасэм и Тхъаматэу Владимир Нарожнэр, АР-м гъесэнгъэмрэ шIенныгъэмрэкIэ иминистрэу КIэрэщэ Анзаур, муниципальнэ образованияхэм къарыкыгъэ лыклохэр, нэмыххэри.

АР-м и Лышихъэ пэублэ
псалтэ кышызэ зэнэкъокъум
хэлжэхъагъэхэм зэкіеми игуапэу
къафегушуагь. Ильэс пчагъа-
гъэхэм республикэм педагоги-
ческэ сообществэкэ мэхья-
нэшхо зиэ юфтхъабзэу мыр
зэрэштым, кэлээгъаджэхэм
опытэу алэкиэлььымкэ зэхъо-
жынхэм ыкыд ялпэйсэнэгъэ
хагъэхъоным зэрэфэйорышэ-
рэм къыкингъэтхыгь. Мыш хэ-
лажжэхэрээр зэрэзэнэкъокъу-
хэрэм даклоу кэлэеегъеджэ
юфшиным изэхэщэн епхыгъэ
еклонлаклакхэм, шыкаклакхэм
ягъефедэн щигуязэ зэрэхъухэ-
рэр анахь шыхыалэхэм ашыщэу
къыгъэнэфагь.

Джырэ уахътэ Адыгейим еджепли 148-рэ ит, ахэм яматериально-техническэ зытет нахьышу шыгъэныр, хэхъоныгъэхэр ашынхэр пшъэриль шъхъалэу зэрэштыр ыкли а лъеныйкомкэ зэшүаухыгъэр зэрэмымаклэр республикэм ипащэ къыхигъэшыгъ. Псэүплэу Адыгейкэм къэлэдежкэло 990-мэ ательятэгъэ гурьт еджаплэ щашыгъ, мы ильэсым ар къызэуахыщ. Федеральнэ гупчэм зээзгыныгъэу дашыгъэм диштэу гъесэнгъэм иучреждениякъэхэр къалэу Мыеекъуапэрэ поселкэу Инэмрэ аашашынхэурагъэжьэшт. Гухэлэйу Ѣылэмкэ, 2021-рэ ильэсым ехъулэу республикэм ит еджаплэхэр эзкэзы сменэм техъанхэ фае. Къэлэцыкъу ыгыпылэм клон фэе ильэси 3 — 7 зыныбжь сабыйхэм алъеныйкъокэ чэзыу зэрэшымыгъыр гъэхъэгъешуукэ плытитэн фае. Джы ильэсисищым нэс зыныбжь къэлэцыкъухэм эзкэми чыплэхэр арагъэгъотынхэм шъольтырым ипащэхэм lof дашгэшт, аш пае мыш фэдэ гъесэнгъэм иучреждениякъэхэр ашынхэуагъэнафа.

— Республикаем гъесэнгъэмкіе исистеме, шольтырым ыкін къэралыгъом зэрэпсау хэхъоныгъэхэр ашынхэмкіе шүүгчэхъагъяхам шыулошилэн

шъукъызыэрекүаллэрэм мэхъанз шхо зэрялэм щеч хэллэп. А къыхэкъыкілэ клэлэеъгаджэм щын һэнгъэм чылгэу щиубытырэм ежь пшъэдэкъыжьеу ыхыырэм ахэхьо. Мы сэнхъятым имз хъанэ зыкъеъгаэтэгъеным, а

Джырэ уахътэ
Адыгейим еджэ-
пли 148-рэ ит,
ахэм яматериаль-
нэ-техническэ
зытет нахышу
шыгъэныр, хэ-
хъоныгъэхэр
ашынхэр пшъэ-
рыль шхъялэу
щыт ыкъи а лъэны-
къомкіэ зэшшуа-
хыгъэр маклэп.

уасэу фашырэм хэгъэхъогъен-
ным мэхъянэшко ил. Кыткэхъу-
хъэрэ лэүжкхэм шлэнэгъе куухэр
зэрагъэтотынным, зыкъызылга-

хыным, кызылыхъульгъэх республикээр ыкыл тихэгъэгушхо Урысыер шуя алтэгъюу пүгтэнхэм шуулахышишо хэль. Шёо шууигъэхъягъэхэм яшыхьатэу щыт зисэнэхьат хэшүйкышхо физиолого-цифхэр непэ гэсэнэгтэм исистемэ зэрээтилжье-хэрээр. Ныбджэтуу ляаплэхэр! Зэнэкъокум гъэхъягъэу щы-шуушыгъэхэмкэ джыри зэ сыйгу кызыдэлэу сышууфэгушо. Аш шууигъэгушхозэ джыри нахь льэгэпэе инхэм шууанэснынэу, псаунтыяа пытэ ыкыл щылеккэшүү шууилэнэу сышууфэльяло, — кызыуагъ Къумпыйл Мурат къэзэрэугъойгъэхэм закынтигъяа зээз.

Зэнэкъокъум теклоныгъэр ыкы хагъэунэфыкыры э чыпхээр кыышыдээзыыхыгъэхэм АР-м и Пышшъхэ афэгушуагь, къалэжыгъэхэр аритыхыгъэх. Адыгейим икъэлэеъзджэ анах дэгүү хъугъэ республикэ гимназием икъэлэеъгаджэу Евгений Лебедевыр. Теклоныгъэр кызыэрэдихыгъэр къэзыушихыатыры э Дипломыр, ахъщэ шүхъяфтынэу сомэ мини 100-р ыкы «Хрустальнэ пеликаныр» ашт къыфа-гъэшшошагь.

Зэнэкъокъум илауреат хъу-

гъэхэ Мые��ъопэ районым ит гурыт еджап!эу N 22-м индкылзыбызэмк!э ик!элэегъаджэу Наталия Балабанчук, Кошкъэблэ районым гурыт еджап!эу N 8-м ик!элэегъаджэу Татьяна Кумаритовам, Красногвардейска районым иселну Еленовскэм иеджап!эу N 6-м индкылзыбызэмк!э ик!элэегъаджэу Татьяна Потрясовам, Теуцожь районым ит къуаджэу Нэшъукъуае иеджап!эу N 8-м общественнэ дисциплинэхэмк!э ик!элэегъаджэу Ехъулэ Жанэ дипломхэмэрэ ахъщэ шүхъяфтынэу сомэ мин 40 зырызрэ аратыжыгъэх, афэгушуағъэх.

Владимир Нарожнэм гүшүйэр зештэм, зэнэкъокуум хэлэжьагъэхэм, кыяхагъэшгүйхэм АР-м и Парламент идепутатхэм ацэлэхэд, къафагүшүүагь. Кэрэшээ

Анзауррэ республике гимназирем
ипашэй Кыкы! Нуриетрэ къэ-
зэрэгүйгэхэм гүшүэ дэхабэ
апагъохыгь, талэкли ахэм бэклэ
зэраштыгүйхэрэр хагъеунэфы-
кынгь.

УФ-м гъесэнгъэмрэ шлэнгъэмрэкэ илофышлэхэм я профсоюз организацэе икъутамэу Адыгейм щылэм итхаматэу Сергей Кошкинъ зэхахьем къышыгушылагъ. Иофтьхабзэм хэлэжжэгъэ пстэуми ирээнгъэ гушылэхэр апигъохыгъэх, тапеки гъехъагъэхэр ашыхээз ыпеклэ пъчилтанхар къаффалъалагъ.

2018-рэе ильээсүм икілэл-
егүйдэж анахь дэгүү хүргүэ
Евгений Лебедевын зэнэкъо-
кум хэлэжжагчэхэм ацэлжээ
зэхахьэм къышыгушылаг, зэ-
хэшаклохэм, жюрим хэтгүй-
хэм, профильнэ министерст-
вэм, анахьэу АР-м и Лышхьэу
Күумпыйн Мурат афэрэзагь. Мы-
тын льаплэу къыфагчэшьоша-
гьэм узэрэрыгушоштыйм даклоу
пшьэдэкыяжьхуши зэрэпильтийр,
цихьхэу къыфашыгчээр тапекъэ
къыгчэшьыпкъэжьынным зэрэ-
пылынштийр хигчэунэфыкыгь.

ТХЬАРКЬОХЬО Адам.
Сурэхэр А. Гусевым тырихы-
гэх.

Къоджэ щылакI

БЫЛЫМХҮНЫМ ЗЫРЕГЬЭУШЬОМБГҮ

Унэгьо былымхүно фермэ горэм тыклоу иоофшаклэ зыщыдгэгүүзэ зытшоонгыор тлэклю шлагъэ. Төүцожь районым мэкью-мэшымкэ игээорышаплэ ипащэу Хэдэгъэлэ Мэджидэ тызфаэр зешэм, иоофшэгъоу Шэуджэн Мирэ районымкэ грантхэр зэратыгэхэмрэ ахьщэ 1эпилэгъоу афатуупшигъэмрэ ташигъэгъозагь.

ТИЗЭДЭГУЩЫИГҮҮ

— Сэ 1978-рэ ильэсүм Адыгэхъялэ сункыышыхъугь, — тиупчихээм яджуапхэр ари-тижынэу кыргэгажье кэлэкээ

тегъэлэгъу. — Чыгхатэу ыгье-тысахъэгъяэми ильэс 20 ыныбжь. Сянэ Галия тягэ ышлээр ренеу дишлагь — ибухгалтерыгь, ичэмшигь, иппшерхъялугь, зэгурьохээ зэдэлэлжагъэх, иоофшэнэр шутльэгъоу талпугь, тиррагъэджаагь, Ау, гукай нахь мышэм, джашутту дахэу, дэгьоу тыпсэүзэ, ныжьышхи имйэу, пэсашэу тягэ 2003-рэ ильэсүм идунаи ыхъюжки зэкэ кыслэхэнагь.

КЫН КЫШЫХЪУГЬЭМИ...

Гъафурэ ятэ зеухум, полицием джыри тлэклурэ хэтагь. Фэягь хэбээ иофири льигъэ-клооненеу. Ау иофигъуитури фызэдэмийфы зэхъум, ятэ зыпильгыгъэр 1экльб ымышымэ нахь тэрээзу ыльтыгатай. Апэ мэл 50, шкхэхъужь зыхыблыкээ 2005-рэ ильэсүм ригъэжьэгъыгь, чэт-тихачэтхэри илэгъэх. Арауштэу ильэс зыгбүүшэлэжагъэу 2016-рэ ильэсүм унэе былымхүно фермэ зэхажнэу зэхъум рахъухагь.

зыщыттыгъэрэр, щэ зыщедгъяшьохэрэр, зыщыдгэпшэрхэрэр шхъяфы. Джаш фэд, шхъяфэу тыгъых мэл льфэнхэри. Къакырыхэм псыри, электроэнергии ятшэлэгъ. Километрэ фэдиз зикхэгъээ мыйжъо гьогури къакырыхэм яклюлэу тшыгъэ. Гектарын эхуу зэрэль псыгыгылэри, тищагушуу укъыздэхъягъэри къэшыхъягъэхэп. Арэу щытми, зы дэххаплэ эхуу илэп, мэлхэри, шхъяри дэкынхэ альэкьыштэп. Шлоигъэ зыгу къинхъягъэри къыдехашьущтэп. Чуму ычылэкэ хүрэябзэу пшылэм кэнаушко кыфэтшыгь, псы аш къыдэхъяди, къамылкэ зэхэкъыхъажыгь.

Корр.: Шыхэри шуунылэх, щагубзынхэри тэлъэгъу.

Л. Гь.: Ших ти! Джыри ахэдгэхъошт, сунхынхыкэхэм яклас, тхъячэт 80 гъэрекло ти-лаагь. Ильэсүм эхуулэу 50-рэ зы мафэкэ ашэфигь. Тхъячэт шырхэу кыирашыгъахэр 50-мэхуу, джыри 20-мэ кыирашынэу щыт. Ахэм анэмийкэу чэтжынэ 250-рэ, тхъячэтцэр 250-рэ кыс-фащэцт.

нахь фэлээ тыхуу гэшь, щыклагъэхэр дэдгээзүүжхээзэ иофтэшлэ. Арышь, анахь маклэми, шынэ 250-м нэсэу тимэлхэм къаклэхъонэу тэгүүз.

Аш пыдзагъеу тапэкэе игу-гээхэлэхэлэхэми зашыдгэгъэзтэгъозагь. Кызызериуагъэмкэ, былым плашъэхэми яыгын фэжээшт. Шэр бэу къээзытырэ чэм льепкъэу 10-рэ тэнэ 15-рэ Ѣщэфынэу ары. Аш фэш къакырыхэр шыгъэнхэ фае. Джыри грант къаихынам паа бизнес-планыр зэхигъэуцоныш, республикэ комиссием рихылэшт. Аш даклоу район администрацием илахи ильэу фигъээшт. Мы лъэхъанам чыгоу илэр гектар 20 нылэп. Мэл 500 – 600 зыхууцтимкэ, щэм икъахыжын фэжээмэ зытшоонгырэшт. Фермерыкэ ар зи арыхэп.

— Джырэлэ мэлхэу шынхээр зыкхэхъэри, шхъяри а гектар 20-м Ѣштэгъэхъуу, — elo Гъафур. — Адрэ мэл 1эхъогъур дачэхэм акыбыкэ шьоф горэм итих. Натрыфыр, коцыр сээнфыхэш, шхъяльным дэтэгъэхэй, мэлхэри 1ус Ѣшдгъялэхэрэп, мэкуу уарзи тэшэфы.

Къинигъоу зыкхэхэрэм ашыц мэлхэм цэу къатекырэр зытшэн зэрэшмынээр. Бэмшилэу ямэлхэр Дагысттан кыкыгъэ клаалхэм аригъэупхуу. Мэл пэпч соми 100 аритагь, ау цыр зэрэтийн Ѣшлэп. Къакырыхэр гъэфэбэгъэнхэмкэ ар ыгъефедагь.

Ауми, Лылэпэ Гъафур тхъа-усыхэрэп, нэгушуу, чэфы, кэлэ бэрэчэт, нахьшум Ѣшгүүгээ мэлжээ. Ипшылэ нахь зэтэ-гээштэхъягъэ, гупсэфылэ шын-гээнүүм зэрилэхэй пыль. Ятэ ильягъо рыклоэ, ипсэуклэ-лэжэхъягъэм Ѣшсэ тирхизээ псыыгылэштээ дахэу аригъэшыгъэм чыг зэфэшхъяфхэр зэрэшгээтихъягъэхэр тигъэлэгъуу.

Инэгьо цыкыу дахэ. Иш-хъэгъусэу Сусанэ бысынгуаш, унэгьо хызметэм фэгээзагь. Зэшхъягъусэхэм шьеуиту зэдэлүү. Нахьжъэу Тлахьир апэрэ классир кыуухыгь, Тимур кэлэццыкүү ыгылэлээ макло.

НЭХЭЕ Рэмэзан.

нэгушлом. — Апэрэ гурыт еджаплэ кызысэхум, Краснодар юридичесэ гъесэнгъэ Ѣшызээгъэгъотыгь. Аш ыгж Тэххутэмийкэе районми, Мые-къуапли полицием иуполномоченни инспекторэу иофи ашыс-шлэштагь. Сятэу Заур кэлэзен-гэдажэштагь, физкультурэ аригъэхъяштагь. Къэралыгъор бэдээр Ѣшлаклэм игъогу зытхъэм, шоферэу иофи ышлагь. Нэужымы мы Чэтыуукокэ заджэхэрэ псэуплэу таизылажээрэм чыгуу гектар 50 кынчалхи лэжэгъэ кышигъяклюу ыублагь. Тлэклю-тлэклюу гектар 200-м нэсэу ылэжэу хувгагьэ. Былымхүнми пыльгыгь. Пчэн 50 фэдээ, чэм 20, шкхэхъужь 30-м кынчалхи ыыгыштагь. Чэт-псычэтхэр, тхъячэтхэр ихьо-ицтагьэх.

Аш изэхэсэгыгьо иунашъокэ грантэу соме миллионырэ мин 750-рэ кытгатуупшигь. Тэмынкоу тиэри хэдгэхъуу мэл 350-рэ къэтшэфигь. Къэрэ-щэ-Щэрджеэ Республике кытгыгъэх. Мэлхэр лъэпкэ дэгүүх. Шынэ зырэз нахь къальфырэп шхъяа, ахэм псынклюу ахэхь, мэзихкэ килограмм 20 – 22-рэ къарыклюу мэхүүх.

Корр.: Сыда мэлхэм анэмийкэу ахьщэ 1эпилэгъоу кышыуатыгъэр зытшоонгырэхъагъэр?

Л. Гь.: Мо къэлтагъохэрэ къакырыш зэтэгъэпхыгъягъэхэу квадратнэ метрэ 900 зерильхэр, Ѣшшишхохэр, шкыльэ дэгъухэр ачэтхэр тшыгъэх. Шынэ цыкхэу зизаклюу къанхэрэр

— Тифермэлэ анахь иофири мэлхэр ари, — elo Гъафур. — Непэ эхуулэу тиэри 450-м эхуу. Ахэм ашыц иофири льфэр-порхэр 350-рэ. 2016-рэ ильэсүм иофири таизынэуасээ чиэнэгъэ дэхэклюхэр тшыгъэх, шынэ 50 фэдээ тшоолагь. Гъэрекло тимэлхэм шынини 180-рэ къаклэхъуагь, ари маклэ. Джыри

— Мы къакырыш тшытагь, — икъэлотэнхэр льгээхъялэ Гъафур. — Бэйльфыгъэ 20 фэдээ кыригъяблагъэх шхъяафхэр аригъэигъагь, сурэтэу атырахыгъагьэри, нэмыкхэри зыдэлхэ альбомыр къакырыхэрэ.

Хахъурэтэ Шыхъанчэрые къзыыхъугъэр

Совет хабзэм

Темир Кавказым революциер щитехионым зышхъамысыжьэу фэлэжъагъэу, къералыго йофшэкошкоу Хахъурэтэ Шыхъанчэрые фэгъэхыгъэу стхинэу зесэгъажьэм, ар йоф къизэрыклоу зэрэшмытыр къизгургууагъ, ау аш даклоу гъашэгъонэу къичэкигъ.

Кэлакли, ныбжь хэкютагъэ зили Адыгейим цыиф исигъэп аш рымыгушкоу, шхъэклафэ фимышэу, иавторитет лъэшэу иныгъэ. Хэгъэгум ипартийнэ къералыго пащэхэм — М. И. Калининым, И. В. Сталиним, С. М. Кировым, Г. К. Орджоникидзе, К. В. Ворошиловым, А. С. Янукидзе, С. М. Буденном ар дэгъо ашэштыгъ. Дунайм зехъжым гухэкъышо ашхъугъ, зышэштыгъэхэм зэкими лъэшэу агу къеуагъ.

Теубытагъэ хэльеу къэплон пльэкишт непэ Адыгейим игъэхъагъэхэм зэкими Хахъурэтэ Шыхъанчэрые ишшагъэ зэрахэльыр.

Хахъуратэр зышэштыгъэхэм зэкими ар цыиф къизэрыклоу, узщифаем улыысын пльэкишт, цыифхэм ягуклае къигургууоу зэрэштыгъэр къыхагъэшыгъ. Адыгейим Совет хабзэр щыгъэуцугъэным фэбэнагъэу Петр Коссович къизэритхъяжырэмкэ, ар лъэпкъхэм язэкъошнагъэ ыгъэптийнэмын пылтыгъ. Цыифхэм гукэгъу афырилагъ, шу зыгу ильеу къыфаклохэрэмкэ иччэхэр ренэу зэуухыгъацхэ.

Хахъуратэр бэмэ зэлшашэу щыгъэхэм, научнэ-популярнэ статья пшын пчагъэе ыкли биографическэ очерк профессорэу Аульэ Малыч ытхыгъэми, джы къызэнсигъэхэм научнэ биографие фатхыгъэу щилэп. Нахь игъэкъотыгуу кватхыгъэр Адыгэ хэку исполкомын итхъаматэу зыштэйм йофэу ышагъэрэм (аш тъогогьу 8-рэ зэкэлъяклоу хадзыхыгъагъ) ВКП(б)-м и Адыгэ

хэку комитет иапэрэ секретарэу йоф зэришагъэрэмрэ. Ар уахътэмкэ 1932 – 1935-рэ ильэсхэр ары зытефэхэрэр.

Характеристикэу фатхыгъэм

Апэрэ дунэе заом ыпекиэ Хахъуратэм ренэу адыгэ къуаджэхэр къыклюхъэштыгъэх ыкли цыифхэр революцием къифиетыгъэх.

къизэрэшиоштыгъэмкэ, аш дисциплинэ дэгъу хэльигъ, политическэ пытагъэ илагъ, зыпкь итэу щыгъ, цыифхэр зэшихъонхэ шэн хэлтыгъэп. Адыгэ хэкумки адыгэ лъэпкъымки анах цыхъэ зыфэпшын коммунистыгъ.

Дунайм зехъжым ильэс 20 фэдиз тешлагъ иргүү пшын уфимытэу, зэкиэ йоф дээшишагъэхэр рашигъагъэх ыкли агъэпшынагъэх. Хахъуратэм укытегушыэ зыхъука, ягугуу къэмышын пльэкирэп исоратникхэм ыкли иныбджэгъухэм. Ахэр К. Головович, К. Мишуриевыр, С. Сихур, И. Черноглазыр, А. Цехер, Д. Жлоба, З. Бэрэкъаер ыкли нэмийхэр.

Хахъуратэм иреволюционэ йофшэгъу тарихым ианах

зэблэкыпэ къинхэм атефагь: революциеу 1905-рэ ильэсэм, Февральскэ ыкли Октябрьскэ революциехэу 1917-рэ ильэсэм щылагъэхэр, граждан заор. Еланэ ахэм НЭП-р ыкли колективизациер къакэлъякугацхэ.

Хахъурэтэ Шыхъанчэрые жъоныгъуакэм и 10-м, 1883-рэ ильэсэм Екатеринодар уездым хахъэштыгъэ куаджэхэрэхэхэхэр, граждан заор. Еланэ ахэм НЭП-р ыкли колективизациер къакэлъякугацхэ. Хахъурэтэ Шыхъанчэрые жъоныгъуакэм и 10-м, 1883-рэ ильэсэм Екатеринодар дээ-фельдшер еджа-пэй щыэр къыухыгъэх. Апэрэ медицинэ гъэсэнгъэ зилэу адыгэхэм къахэкъыгъэр Хахъуратэр арыгъэ. Станицэу Ново-Дмитриевскэм фельдшерэу йоф щишэштыгъ революциер нахь къызэлблэу зыргэжъэм. Пшыэ шольырым РСДРП-у щызэхашагъэм иофшэн нахь щегъэлъяшь. Социал-демократхэм яеплыкэхэр шлотэрээзэу Хахъуратэр революцием хэхъэ, шыэфэу зэукихэр зэхашхэх.

Теубытагъэ хэльеу къэплон пльэкишт непэ Адыгейим игъэхъагъэхэм зэкиэми Хахъурэтэ Шыхъанчэрые ишшагъэ зэрахэльыр.

Екатеринодар щыклохъэ первомайскэ демонстрацием хэлажье. Ежь Хахъуратэм къызэритхъяжырэмкэ, мэкьюмэш еджа-пэй фельдшерэу йоф щишэшээ къэлэеджаклохэр зыхэлэжъэхэрэ кружок зэхещэ, аш революционэ литературэр шыэфэу алэке-гъяхъ, ау еджа-пээр жэндар-мэхэм къалтыхъушь, ежь Хахъуратэмрэ къэлэе-гъэдже заулэрэ аубытых. Ятанэрэ мафэм къэлэеджаклохэр къатуупшыжыхшэхъ, ежь мэфи 8-рэ хъалсын дагъэсы. Еланэ ежь чыпэй ёзющысэурэм дэкын фимытэу тхыиль къыратыш, къыдагъэ-къыжы. Еджа-пээр къызальхъум къагъотыгъэ революционэ литературэр Пшыэ шольыр игенерал-губернаторэу М. П. Бабич 1908-рэ ильэсэм жъоныгъуакэм и 7-м истол фытыралхъэ. Аш ыпкъ къиклээ губернаторым унашъо ешы Хахъуратэр хэкум исын фимытэу. Аш тетзу Хахъуратэр Осетием мэкложыши, фельдшерэу къуаджэу Эвромак йоф щешэ ыкли революционэ йофшэнэмын нахь чанэу хэлажэуу регъажъэ. 1909-рэ ильэсэм ишшагъэу мазэ ар Новорос-

сиискэ мэкложы ыкли нефте-перегонэ заводым йоф щишэу регъажъэ, рабочхэр гусэгъу ешых. Апэрэ дунэе заом ыпекиэ Хахъуратэм ренэу адыгэ къуаджэхэр къыклюхъэштыгъэх ыкли цыифхэр революцием къифиетыгъэх.

1917-рэ ильэсэм, Февральскэ революцием ыуж Хахъуратэр Екатеринодар мэкложыши, адыгэ къуаджэхэр къыклюхъэшээ Совет хабзэм цыифхэр фэшэгъэнхэм пae митингхэр зэхэшхэх. А ильэсэм игъэтхапэ къуашхъячэхэм язэукихэр Екатеринодар ёзэхашагъэм хэлажъэ. Пшыэм, оркхэм къуашхъячэхэм къызэрыклохэм къу-

1923-рэ ильэсэм жъоныгъуакэм и 23-м РСФСР-м и ВЦИК Адыгэ автоном хэкум игъунапкъэхэр къэзигъэнэ-фэшт комиссиер зэхищагъ. 1928-рэ ильэсэм шышхъячум и 3-м ВЦИК-м и Президиум иунашьокиэ Адыгэ (Черкес) автоном хэкур Адыгэ автоном хэкум хъугъэ.

малыгъэу адзызэрхъэрэм пэуцужы.

Бжыхъэм Екатеринодар къе-гъээжы, Черкесскэ полкэу фронтым къиклжыгъэм хэт дзэклихэм Хахъуратэм за-

ИЛЬЭСИ 135-РЭ ХҮҮГҮЭ

ИБЭНЭКЛӨШХУ

Іугъакіә ыкін ядэжь агъэзжынэу, зэбгырыкылжынхэу къяджэ. Бэдээгүй мазэм Хаххуратэр Екатеринодар дэкыжыш, Владикавказ мэктюжы. Шапсыгъе обществэм имандат-кіә ар Кавказым икүшхъячіәс лъепкъхэм язэфэс хэлажье. Етланэ аш екыши, Налщык ма-кло. Къызигъэзэжыкіә, Абрау-Дюрсо іоф щишэнэу регажье.

Совет хабзэм иапэрэ ильэс-хэм къащегъячайгау Хаххуратэр Новороссийске шыкюре революционнэ хууяч-шагъячэм ахлажье. А лъехъаным къушхъячіәсхэм Совет хабзэм язэфыщытыкіә къызэрыкую щытыгъеп. Адыгэхэм хэбзакіәр тэрээзэу къафыщымытэу алтытэштигъ. Къоджэ зэлукіеу зэхажэхэрэм ахэм къащаощтыгъ адьгэхэри адрэ лъепкъхэу Урысөм щыпсэухэрэм афедэу хэбзакіәм ыльтынхэу. Аш фэдэ зэмзэгъынгъе зэрэшылагъэр къеушыхъаты Мыекьюре рево-люционнэ дээм ипащу Д. Швец гъэтхалэм и 6-м, 1918-рэ ильэс-сүм унашьюу къидигъячыгъем. Аш итхэячай къудажэу дээр зыдэхъячэхэм цыифхэр аща-мыхъункэнхэу, бзэджашыгъэр адызэрамыхъанэу.

А лъехъаным Хаххуратэр цыифхэм бэрэ ахахъещыгъ,

Хаххуратэр Новороссийскэ къирашыжы. Мы чыпіэм кы-щыгъогъен фае Хаххуратэр къушхъячіәс исполкомын зэрэхъячайгау Адыгейим къера-

**Хаххуратэм
иреволюцион-
нэ Іофшэгъу та-
рихым ианахъ
зэблэкіып Э
къинхэм атефагъ:
революционеу
1905-рэ ильэ-
сүм, Февральскэ
ыкіи Октябрьскэ
революционеу
1917-рэ ильэ-
сүм щылагъячэр,
граждан заор.
Етланэ ахэм
НЭП-р ыкіи кол-
лективизациер
къакілъыкіуа-
гъэх.**

лыгъуагъе щыгъепсыгъэнымкэ мэхъанэшко зериагъэр. А лъехъаныр ары адыгэхэм хэу-

яя II-рэ хэку зэфэс шхъэнихыгъезу къыщауауль пшашъэхэм яхын хэбзэухъумэкло органхэм къызэтараэжэн зэрэфаер, аш фэдэ мыхъо-мышыагъе зезыхъэрэм илоф хыкумым зэрио-штыр ыкіи, аужыпкъэм, укытыралъжан зэральэкыштыр.

1921-рэ ильэсүм итыгъэгъазэ и 7 – 10-м къушхъячіәс депутатхэм я Совет ия III-рэ зэфэс реклокыгъ. Аш игъэкотыгъезу щытегушиагъэх урыс станицэхэу ыкіи къутырхэу адьгэ шъольырым итхэр Адыгэ автомон хэкум хаххэхэм зэрашлонгъом. Аш фэдэу адьгэ къудажэхэм азыфагу дэс урыс псэуплэ 16-р автомон хэкум хэтийнхэу зэрэфаехэр къыщаоло-гъаягъ.

Адыгэ автомон хэкум и Мафзу хууягъэ 1922-рэ ильэсүм бэдзэогъум и 27-р. А ильэсүм ионыгъо мазэ округхэм ядепутатхэм зэфэсхэр ялагъэх. Лэжъаклохэр Совет хабзэм зэрэфэрэхэр, автомон хэку яэ зэрэхъуягъэм зэрэргүшхөхөрөр а зэфэсүм къыщыраотыкы-гъэх.

Адыгэ автомон хэкум игъэпсын икіеух хууягъэ Адыгейим исоветхэм яа I-рэ хэку зэфэс. Ап 1922-рэ ильэсүм тигъэгъазэм и 7 – 10-м къудажэу Хаххуратэм къочешко хильхъагъ. Къызызэуягъэхэе ильэсүм иччэпэгүйгү мазэ мыльку зэрэшымыиэм къыхэкіэу ар зэфашын фае хууягъ. Ау Хаххуратэм ишуягъэхэе техникумыр къэнагъ. Мы еджа-плем Хаххуратэм ыцэ ыхынштыгъ. Аш фэдэу Адыгэ научнэ ушэ-

Хаххуратэр щытыгъ. Ар икіе-щакло апэрэ профессиональне еджа-плем – Адыгэ кэлээгээжэхэх техникумыр 1925-рэ ильэсүм къызэуягъын Хаххуратэм къочешко хильхъагъ. Къызызэуягъэхэе ильэсүм иччэпэгүйгү мазэ мыльку зэрэшымыиэм къыхэкіэу ар зэфашын фае хууягъ. Ау Хаххуратэм ишуягъэхэе техникумыр къэнагъ. Мы еджа-плем Хаххуратэм ыцэ ыхынштыгъ. Аш фэдэу Адыгэ научнэ ушэ-

щытыгъ. Аш фэдэ Іофшэн хыльэм Хаххуратэм ипсауныгъэ зээшгэжакъо. 1933-рэ ильэсүм аш апэрэ инфарктыр къео, аш үүж етланы фэбэшхом хэтэу Хаххуратэм къудажэхэр къе-күххэх.

Етланы ионыгъом ятлонэрэу инфаркт мэхъу. Врачхэр зы-зэхэгүшүэжхэе науж къеэзэн-хэу Москва ашэ. Аш къохэ зэхъум игъусагъяэ, ипхорэль-фэу Къадырхъян къызэриот-тэжээштэгъэмкэ, «Сызылэкіәмы ыашхъэм дэжь сыйшжку-гъэтэлтигъ» ыүү адьгэ чыгум 1-и фишигъяагъ. «Ау сыхъужумэ, Анапэ тыкнонышь, къушьомэ тарытыхъанышь, тесышт» ыло-гъяагъ.

Ау Шыхъанчэрые хууянэу инасып къыхыгъяагъ. Чъэпэ-огъум и 5-м, 1935-рэ ильэсүм ильэс 53-м итэу ар дунаим хэхжигъыгъ. Москва, Кремлевскэ сымэджэхшүм ыпсэ щихэкыгъ. Ихвадэ къащэжы зэхъум къызыдэхъэхэрэ станицэхэм цыифхэр къащапэгъокыштыгъэх. «Хаххуратэр анахъ революционер пхъашэу къушхъячіәс лъепкъхэм къахэкыгъэхэм ашыщыгъ» къышиштыгъ нин-клогэу А.А. Андреевыр, А.И. Микоян, С.М. Буденнэр зыкі-тхагъэм.

Революционер чанэу Хаххуратэм исаугъэт итгээцүн бирсырыбэ кыбыкыгъ. Мызэу, мытгую аш епхыгъэ Іофшэхэр цыифэу ар дэгьюу зышэштыгъэхэм къаалетыгъ, ау сыйдэу щытыгъ, хэкум щагъэпсынэу хууягъэ.

Хаххуратэм ичыфэшо тте-льэу сэ сэлгэйтэ. Адыгэ лъепкъым ипатриотэу, хэкум игъэ-псэкошхуагъэм непэ къашхъи саугэти республикэм щырилэп. Сэ сишишыкіә, а хэукунонгъэр гъэтэрэзыхъигъян, Мыекуулэ аш исаугъэт къыщызэуягъэн фае. Аш нэмийкэу Хаххуратэм зэлукіәхэм къашишыгъэ пса-льэхэр зыдэт сборник ыкіи аш епхыгъэ гукъэкылжхэр зыдэт тхыт къыдэгъэкыгъэним иго хууягъэу къысшошы.

**АЦУМЫЛЖЫК Казбек.
Тарихъ шіэнгъэхэмкэ доктор.**

шхъафыкыгъэ автономие яэн зэрэфаер къызагъэнэфэгъа-гъэр.

Социалистикэ щыекіэпсэ-уягъэм итгэгүй тэхэгъэнымкэ а уахътэм адьгэхэм Іофшэхэх Хаххуратэм адишгэгъяагъ. Уна-хьюхэм 1ашуу арлытыр къатынэу цыифхэм ар зэлукіәхэм къынжэштэгъ, хабзэм шхъэлафа-фашынэу къадэгүшүэштэгъ. Совет хабзэм а лъехъаным къушхъячіәс бзыльфыгъэм шхъафитныгъе етигъэнымкэ Іофшэхэзэе зэрэшхъафхэр зэхэштэгъ. Аш фэдэу Пшызэ шьолтыр щыпсэур къушхъячіәсхэм

Х-рэ Всероссийскэ зэфэсүм къоштхэр щыхадзыгъэх. Ахэр Хаххуратэ Шыхъанчэрий, Си-хуу Сэфэрбый, Степан Заема, Цэй Шъалих, Бжээшо Аслын-бэч аргыгъэх. 1923-рэ ильэсүм жыонгыуакім и 23-м РСФСР-м и ВЦИК Адыгэ автомон хэкум игъунапкъэхэр къэзигъэнэфэшт комиссиир зэхищагъ. 1928-рэ ильэсүм шышхъячэум и 3-м ВЦИК-м и Президиум иуна-шьоокіә Адыгэ (Черкес) автомон хэкур Адыгэ автомон хэку хууягъэ.

Хэкум иэкономикэ ыкіи икультурнэ гъэпсын иквежьаплэ тэкло институтын, хэку тарихъ-краеведческэ музеим, тхыль тедзаплэм язэхэшэн аш үвшэ дэкыгъ. Колхозхэм язэхэшэнкэ Адыгейир апэ итгэгъ. 1931-рэ ильэсүм ыгүзэгүм колхозым мэктумэш хъызмэст зиэхэм япроцент 98-р хэхэгъяагъ. Шын-пкээ, егъэлыеекыгъэу а Іофшэгъэпсынкэгъяагъ.

1922-рэ ильэсүм Хаххуратэр Всесоюзнэ зэфэсхэм ахадзы, Всесоюзнэ партийнэ конференцихэм ахлажье. Тыдэ къуягъэми, шхъэлафа-къын-фашыгъэу къыпэгъокы-

ЩылакIэр ыкIи ныбжыкIехэр

АДЫГЭ КІЭЛЭ ШЬЫПКЬ

Жъоныгъуакэм иапэрэ мафэ, Адыгэ Республика м ицыиф гъешуагъэу Шъэумэн Хъазрэт кызыыхъугъэ мафэм, икъоджэ гупсэу Афыпсыпэ зэнекъокъухэр щызэхащагъэх.

Сэ сыкъызтегущыIемэ сшоигъор «Адыгэ шъау» зыфиорэ зэнекъокъур ары. Мыш хэлжэхъягъэх Адыгэ шъольтырим икъалехэр ильэс 18-м кызыгъэхъягъэх 30-м нэс зынбжыххэр.

Игугуу къэпшынэу, ашкэ къебгъэжъэнзу шытэу сэлтийтэ ар зэрэзэхащгэ шыкъем. Егъашэм адыгэхэр шыгъэхъягъэх, лъэгпэш шыгъэхъягъэх, шен-зэхэтыкэх хэбзэ дахэу езэблэгъэнэир. Зи ашкэ алькэ къэнагъэп зэхэшакъохэм. ХъакIехэм, зэнекъокъум хэлжэхъягъэх, ахэм ятуусэхэм апае Iэнэ тегъепсихъягъэ дахэ ашыгъагь.

Афыпсыпэ культурэм и Унэу дэтыр зэхуягъ, къерак!. Адыгейм ицыиф цэрийд дэгүүбэ ашк къырагъэблэгъагь. Зэнекъокъуу зэхажащгэх хэлжэхъягъагь непэ тигъэзетеджэхэр нэйусэ зыфесшыихэмэ сшоигъо Туцожь Алый Жорик ыкъор. Итеплъэкэ кіэлэ ишыгъэ лъэпэлъаг, бэрэчтэгъэр ынэгү.

Алый Гъобэкъуае 1998-рэ ильэсым кызыыхъугъ. Зэкъеми къашлэжын фад Иорданием и Пачтыхъэ ыкъоу Алый Адыгейм кызыгъом, чылагъохэм адахъээз кызызреклэгъагъэр. Джа мафэу куаджэу Гъобэкъуае кызыщидэхъягъэм тэфэу Матыукъомэ яунагь шыэо цыкыл къихъухъагь.

Адыгэмэ зэрхабзэу, ятэ-янэхэм яльфыгъэ цэ фамыусэу, янэж ар фагъэшьох. Рае бэрэ эмыгупшигээзэу къэхъугъэкэ сабыим Алыйкэ еджагь. Инаасып дахэу, псаоу, узынчъэу, цэрийо хуунэу тыриуагь. Зэршоигъуагъэу хуугъэ. Еджаплэм дэгьюу щеджагь. Ар кызызехъум, АКъУ-м ильэпкэ факультет чэхъягъэу дэгьюу щеджэ.

Еджэным дакоу мы клаалэр шыгъэшшэгъонэу зыуж итыри маклэп. Псауныгъэр, пкыышольр зеригъэптигэштим ренэу пыль. Ильэпкэ культурэ нахуукоу зэрэзэригъэшшэштим дэмышхъахъяж.

Университетым идраматическэ кружок макло ыкIи мэфэкэ зэфэшхъяфхэм фестивальхэм, зэнекъокъухэм ыгукэ афэшагъэу, ишыгъуагъэу ахэлажьэ. Ахэр адыгэ кіэлэ ишыгъэ дахэм дэгьюу кыдэхъух. Щытхуу тхылхэр, дипломхэр, медальхэр бэу кыфагъэшшошагъэх. Алый ныбжышо имызми, кіэлэкэ чан.

Янэжъэу Раий, ятэу Жорики, янэу Фатими шъэжъыөр кызыыхъугъэм кыщегъэжъагъэу илпүн-гээсэн мэханэ ратэу Алый агъасагь. Ежьири ядэугъ. ышыгъуу нахынжъэу Альбини (ар унагьо ис) едэгүүтэгъэ.

Узэхъолсэн адыгэ кіэлэ шыгъуагъэ хуугъэ Алый. Джыдэдэм Гъобэкъое гурыт еджаплэм пкыышольр ильэптигэштим урокхэр щаргъэхых. Ашк нэмьикэу плуныгъэ-гээсэнгъэмкэ кружокри дехь.

Зэнекъокъоу «Адыгэ шъау» зыфиорэм изэхэшакъохэм ижьюу альэгъуагь Алый ашк хэлжэхъэнэир. Кіэлэе гэдэжэхэу Тхвар-

къохъ Сусанэрэ Туцожь Фатимэрэ дэлхээз, зэнекъокъум зыфигъэхъазырыгъ.

Мыш хахъэштэгъэхэр:

Апэрэр — лъэпкыым укытегущыIенэир, уильэпкэ узэрэфбанэрэх къэбгэльэгъоныр, Адыгэ Республика м, адыгэ лъэпкыым афэгъэхъыгъэу хъохуу къэплоныр;

Ятлонэрэр шым уанэр зэрэтепхъащ шыкъем, узэрэшэсчтим ыкIи укынзэрэпсхъяжыщим афэгъэхъыгъагь.

Ящэнэрэр щэмэдж ууунымрэ аштэлэхъяжыгъээнимрэ яхылгээгъагь. Шъхадж зэошт пкыигъор Гъэнэфагъэу ашк ыцIэрэх ылъэкуацIэрэх тетхэгъагь. Нэбгырэ пэпчь щэбзиц ыдзын фитигъ.

Ятфэнэрэр зэнекъокъур клаалэхэм Iэпэсэнгъэу, къулаиниагъэу ахэльир къагъэлъэгъоныр арыгъэ.

Мы лъэнкъохэм Туцожь Алый ишыгъуагъэу къякIонлагь, хэлжэхъэрэм анахыкIагъэми.

Туцожь Алый адыгэ нэпкэ-пэпкьре пкыирэ зиэ клаал, ишени ахэм адештэ. «Адыгэ шыу» зыфиорэ зэнекъокъум тигъобэкье кіэлакIэу Алый дахэу зыкъишиушыагъагь, тырэгушо тиклалэ! Тапэкли тиреспубликэ лъэпкэ мэфэкхэр джаш фэдэу Ѣзызэхашнхэ, тинажыж цыфышохэмэ псауныгъэ ялэнэу, гушуагъор типчэунэу тэлъало!

ТХЬАРКЬОХЬО Фатим.

Кіэлэе гэдэж.

Гъобэкъуай.

Университетым идоктор гъешуагъэ хъугъэ

Ирак Республика м и Чрезвычайнэ ыкIи Полномочнэ Лыклоу УФ-м щыIэ зиусхъанэу Хайдар Мансур Хади Адыгейм кызыгъом, щытхууцIэу «Адыгэ къэралыгъо университетым идоктор Гъешуагъэ» зыфиорэр фагъэшьошагь.

Университетым щыкIогъэ зэлукIэгъум а цээр къэзыушихъатырэ шуашэмэрэ дипломынрэ ректорэу Хуунэго Рэшьяд ашк щыритыгъыгь.

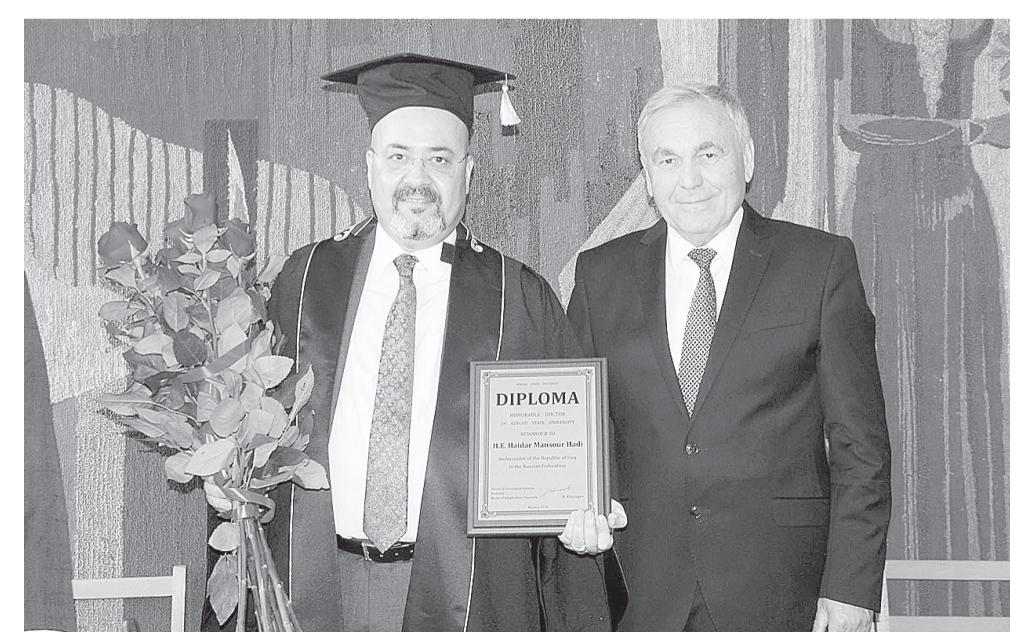
Лыклоу Ирак Республика мэ Урысые Федерациномэ зэфыщытыкIэу зэфырэхъэр, ахахъэу гъесэнгъэмкэ тоф зэрээдашаэрэр къылотагь.

Ашк къызэриуагъэмкэ, Урысые илпшээрэ еджаплэхэм Ирак къыкыгъэ студент мини 4 фэдиз ашеджэ, ашк щыщэу нэбгырэ 35-р Адыгэ къэралыгъо университетым чэс. Лыклоу студентхэм

alyklagь, яшыIэкIэ-псэукIэ зыщигъэшьошагь, зэрдэхъэрэр зеригъэшьагь.

ХъакIем къызэриуагъэмкэ, Ирак джыри тапэкли Урысые нахуу ныбжыкIабэ зэрэшыригъэдэжэштим пыльшт, тиуниверситет идипломхэм къуачIэ ялэу ылъытэшт. Мы охтэ благаэм официалынэ Урысые щеджэштхэм яспискхэр агъэунэфыщих. Лыклоу къызэриуагъэмкэ, Адыгэ къэралыгъо университетым студентэу чэсхэр зэрэргааджэхэрэм Ирак ипащхэр егъэрэзэх.

(Тикор.).

Тиреспубликэ изекIo лъагъохэр

Цыфын эхэм афызэштөмийктын цын эп

Жыр щыкъабз, псыр щылэшү си Адыгей, нэм зэрэфэлльых икъушхъэхэр, имэзхэр, ипсыхъохэр, игубгъохэр. Ицыфхэр Плонышь — ежь-ежырэу алашхъэхэмкэ хышъэр агъэпсы. Адыгэ чыгур тарихъ саутъэтхэмкэ бай. Ичыгу Пломэ, шыабэ, фабэ.

Анахъэу ичыгу идэгүүгээкээ дунаим щызэлльашлагъэр Джаджэ (Гиагинскэ) районыр ары. Мышичыпцалъэ зыфэдэ щымы! Эчыпцэ лашумкэ зэлтывпкагь. Районым, станицэм цэу ялери кызыэрлыкlop. Кызыэралутэрэм-кээ, мэджусый лъэхъаным (тхабэ шлошъхъуныгъэр зы-щалэжкыщтыгъе уахътэм) Тхъэу Джаджэ чыгуулэжкыныимрэ гъэ-бэжкуумрэ афэгъээзэгъагь, ащиццыцэкэ шьоф псыхъо цыккууми Джаджэ ralyагь. Ар Темир Кавказым икъушхъэлъапэхэм къащежьеэ, мы районым ичыгу щыгхырэчы ыкки псыхъью Лабэхъэлэжкы.

Джэдэжэ районым Йошхъын 120-м нахыбэ итэү, къальтийн ахэм аныбжь кызыщежьеэрээр археологхэм зэррагчунэфыгъэм-кэ, тиэрэ ыпеклэ ильэс миний III-кэ узэклэбэжкэм ары. Йашхъэм ашыц зетлэхэм, къычахыгъэ пкъыгъохэм ашыц джэрзым хэшшикыгъэ сэшхуалльэу псэушхъэ сурэтхэр дын шъепсыкэ зытегчэчыхъяга-хэр.

ШІэнныгэлэжхэм мы хадэгтэйтильгээр зашигыэр тиэрээ үпеклэ я V-рэ ліешлэгтүр араяа.

Джэджэ чыгум, районым афэгъэхъыгъэу къэплон хъумэ, мыйн сыйлигъюкъи чынгулажь.

былымехъо чанхэр, бысы-
мышухэр исыгъэх. Щылак!эм
гукэгъу-гутыныгъэу фыръяэмк!эм
нубжырэу шлэжьым ахэм ацэ-
хэр къыхэнагъэх: Хэгъэгу зэо-
шхом хэлэжьагъэхэу, Социали-
стическая Ioвшлак!эм и Лынху-
жъэу Тхьайцыиф Юрэ ык!и
Лениным иорденхэм якава-
лерэу, т!огъогогоо Лэжъэк!о
Быракъ Плыжьыр, медальхэу
«За трудовое отличие», респу-
бликэм ианахъ тын лъап!еу
«Адыгейим и Щытхузехъ» зы-
фиорэр къызфагъэшъошагъэу
Петр Букреевыр.

Мыхэр гъаш!э зыльэгъугъэх,

пром» зыфиөрэй зызэхаштэм, аш идирукторэй агъэнэфагь, аш елтытыгъэй Кубанскэ мэкъумэц институтым заочнэу чэхъажбы, йоф ышлээ, агроном дипломри зэригъэгъотыгъ. ышлэрэм ыгуи, ыпси хилхъээзэ, совхозри по-селкэу Гончаркэри, цыфхэм ящылэкэ-амалхэри кылэтынхэр фызашокыгь.

фыршшэлктыр в.
Ау Петр Васильевич Букреевым ыңғыз зылттыгъеу, ралонеу, ащымыгъупшэнэу зыштыгъэр дендропарккү мышт я 70 — 80-рә ильэсхэм щигъэпсыгъэр ары. Къэккырә лъяпкъ зэфшшъхафхэмкіэ зэтегъэпсыхъэгъэ пар-

кым мыжъохэм ахэшыкыгъэ пкъыгъуабэр — садыр хигъеу-цуагъ. Мы дендропаркым ежъ совхоз пащэу щытыгъэ П. Бу-кreeевым ыцлэ фаусыгъ, сыда пломэ ашт игультыэклэ, игупшысеклэ, ишлонгъоныгъэклэ, инемзэ-щыжъю тофшлаклеклэ зыфэдэр къэлötэгъое хьишъэ-пшысэу поселкэу Гончаркэм ар къы-дэтэджагъ. Ежъ поселкэм игъэ-псыклэ-шыкы, культурнэ гулчэ-шхоу — дендропаркэу П. Бу-кreeевым ыцлэ зыхырэми нэ-плъэгъур зыфащэр къодыеп, цыфылэм шлоу ылэжжэу, къы-пыхырэм ар ишны. Шыфышхо-

Іушәү, зауи, гъабли къялыжбы-
гъе Петр Букреевыр чыгум
ешүшіләу, ылшыхыиту ашхба-
мисәү, піләүжыкіләхәм апае мы
зығъепсөфып! е чып! е халәмә-
тыр ышыңғы, ар джы хъишәм
изы Іахъ, піым ыңға нахыжбы,
нахыкыл дахәк! е рало, шхъашә
фаши.

Ары. Джэджэ районым ит поселкэу Гончаркэр идендропаркэ аш хэшьхэгээ мүжье пкыгъохэмрэкээ ухэтми узыллызыщэу, гур зыгъэшшоу щыт. Ар зекю лъэгъо анах дахэхэм

МАМЫРЫКЪО Нуриет

Къэбар шьошІэмэ — шъукъытеу

Дунэе дзэ-мемориальнэ гупчэу «Возвращенные имена» зыфиорэм социальнэ мэхъянэ зиэ проект егъэцак!э. «Общественная дипломатия защищает персональную память каждого из павших воинов-освободителей Европы» зыфиорэм къэралыгъор ӏэпылэгъу фэхъу.

Волонтерхэм яшыагъэкіе советсек дзэклопл нэбгырэ мини З-м ехүумэ ацэхэр кыхаагъэшүнхэ альякыгъ. Ахэр зэкіе зыц! Эхэр амыгъеунэфыгъэхэ дзэклоплыгъэх, Австрием щифэхыгъагъэх. Мыхэм ахэтгыгъэх Адыгеим кыхы шихыгъэ кэллитү.

Литвиненкэ Петр Иван ыкъор 1926-рэ ильэсүм къэхьугь. 1944-рэ ильэсүм гъэтхапэм и 20-м къулыкъур ыхынэу къалэу Мыекъуапэ идзэ комиссари-

ат къеджагъ, ар зэрыт тхылтыр ѩыл.
Шээж тхылтым инэктубгьюо 246-м
Петр Литвиненкэр 1926-рэ ильэсэм
Мыеекуапэ къышыхуугаа ит. 1943-рэ
ильэсэм дзэм къулыкъу щихынэу ри-
гъэжагъ. 1945-рэ ильэсэм мэлтылфэ-
гум и 13-м заом Ѣифэхыгъ, Австрием
икъалэу Берндорф щагъэтылтыгъ.

МОО ТОС-у N 7-м, урамэу Конечная
(джы урамэу Титовым ыцэ зыхырэм)
зыфиорэм тетыгъе унэу 75-м щыпсэу-

щтыгъэ. Петр янэу Литвиненко Мария Сергей ыпхъум ыкын нэмүкі ылахъылхэм афэгъэхъыгъэ къебар шыләп.

«Список воинов, пропавших без вести на фронтах Великой Отечественной войны с 22.06.1941 г. по 11.05.1945 г. и с 09.08.1945 г. по 03.09.1945 г., призванных Шовгеновским районным Военным комиссариатом Краснодарского края» зыфиорэм 1382-рэ иномерэу щытхыгъ Чайковский Алексей Егор

ыкъор. Ар 1926-рэ ильэсүм къутырэу
Веселэм къыщыхъуль, урыс, 1943-рэ
ильэсүм ижъоньтойкэ мазэ Шэуджэн
район дзэ комиссариатыр къеджагъ
къулыкъу ыхынэу, рядовой, 1944-рэ
ильэсүм ичъэптиогъу мазэ къыше-
гъэжбагъэу зыдэшшиэ амышлэу күоды-
гъэ.

Мыхэм ыкъи ялахылхэм афэгъэхьы-
пъэ къэбар зышэхэрэр телефон но-
мерэу **52-10-16-м** теонхэу къяджэх.

Дзюдо

Апэрэ упльэк Гунхэм тагъэгугъэ

Кыблэм дзюдомкэ изэнэкьюку жъоныгъуакэм и 25 – 28-м Мыекъуапэ щыкъуагъ. Адыгэ къэралыгъо университетым физкультурэмрэ дзюдомрэкэ и Институт иалырэгъухэм бэнэкүи 190-рэ ашызэлуклаагъ.

Хульфыгъэхэм язэнэкьюку апэрэ чыпли 3-р, бэйльфыгъэхэм апэрэ чыпли 2-р къащидэзыхъяэр Урысыем иклем зэлукъетъухэу къалэу Грозднэм чьэпьюгъум щыкъоштхэм ахэлжъэнху фитыныгъэ ялэ хууцтыгъэ. Зэхэшаклохэм ар къыдалтытээ, нэбтырэ пэччъ илэпэлэсэнэнигъэ тэрэзэу уасэ зэрэфашыцтум пылтыгъэх. Кырым къыигъяа В. Волчайр судья шыхыаа агъэнэфагъ. Зэкэмки судьяхэр 19 хууцтыгъэх. Адыгейм щынхэу Игорь Вержбич-кэр, Мерэм Сайдэ, Джони Липа-

Бэнэгъухэр

Хульфыгъэхэр купи 7-мэ ашыбэнагъях. Килограмм 60-м нэс къэзыщечихэрэм Ильгар Азимовыр ашытекуагъ, Краснодар краим фэбэнагъ. Килограмм 66-м нэс къэзыщечихэрэм якуп Адумыж Казбек дышье медальын къышихыгъ, Краснодар краим щыщ, тренерхэр Дж. Нэгъуцумра З. Шхъялахъомра. Нэгъирэ 23-рэ купым хэтигъ. Адыгейм ибэнаклохэу Пашло Алый ящэнэрэ, Дэхъу Азэмэт ятфэнэрэ хуугъэх.

ридзе, Роман Оробцовыр, Хъашхъуанэкъо Айвар судьяхэм якуп хэтигъэх. Хъаджыкъо Мэдин Краснодар краим щэпсэу, Мыекъуапэ щеджагъ.

Спортышхом щыцлэрихъу Рудольф Бабоян, Емыж Арамбий, Мурэнэ Бисльян, республикэм физкультурэмкэ ѹкы спортымкэ и Комитет итхаматэу Дэгүжье Мурат, спорт еджаплехэм япашхэм, нэмикхэм гушыгъу тафхъу. Олимпиадэ джэгунхэу Японием щыкъоштхэм ахэлжъэштхэм якыххын джыре уахтэ зэрэргацажъэрэм яеплъыкъеу фырьяэр къалотагъ.

Олимпиадэ джэгунхэм дышье медальын къащидэзыхыгъэу Мурэнэ Бисльян тызэрэцгигъозагъэу, дунээ зэлукъигъухэм ишыгъизэхъу зафегъэхъазыры. Аш зэрильтиэрэмкэ, Кыблэм ибэнаклохэм ялэпэлэсэнэнигъэ хагъахъо, Олимпиадэ джэгунхэм медальхэр къащидахын алъекъыш.

тренерыр Нэпсэу Бисльян.

Шъэоцыкъу Рустам, кг 73-рэ, апэрэ чыплир къыдихыгъ, бэнэкло 32-рэ купым щызэнэкьюкугъ. Тренерыр Беданыкъо Рэмэзан. Щыгъущ Амир ящэнэрэ хуугъэ, Роман Оробцовыр ипащ. Р. Шъэоцыкъу Урысыем ичэмпион,

тренерыр Нэпсэу Бисльян.

Игъэхъагъэхэм ахигъэхъоштэу тэгъэгугъэ.

Кг 81-рэ къэзыщечихэрэ бэнэкло 29-рэ хууцтыгъэх. Адыгейм ибэнаклохэу Тулпэрэ Айдэмыр ятлонэрэ, Ордэн Заур ящэнэрэ, Набэкъо Мурат яхэнэрэ, Къэгъэзэж Руслан яблэнэрэ хуугъэх. А. Тулпарэр дышье медальын пэблэгъагъ, ау къэх зэлукъигъум хэукъоноигъэ щишигъэр къеогуагъ.

Кг 90-рэ къэзыщечихэрэ Ингъуш Владимир ябэнэгъ, ятфэнэрэ зэрэхъуяа гъэхъагъэх фэтэгъурэ. Кобл Тлахъир я 7-рэ чыплир къыдихыгъ. С. Ретинскэм дышье 9 хэтигъ, Краснодар край. Бэнэкло 18 зэнэкьюкугъ.

Кг 100 къэзыщечихэрэ якуп Краснодар краим ибэнакло Шхъэлэхъо Рустам тыжын медальын къышихыгъ. Адыгейм щыщэу Хъакурынэ Хъазрэт, тренерыр Р. Беданыкъу, ящэнэрэ хуугъэ. Тибэнакло нахыбэкэ тэгъэгугъэ.

Анахь онтэгъухэм, кг 100-м нахыбэ къэзыщечихэрэ якуп Мэлынэ Ахъмэд ятлонэрэ чыплир къышихыгъ, аши дышье медальын къыфагъэшшоштэу къытшыхууцтагъ.

Бэйльфыгъэхэм язэнэкьюку ульыпплээнкэ гъэшгэгъоигъэ. Адыгейм щыщэу Ирина Евтушенкэм, кг 52-рэ, псынкэу зегъазэ, зэлукъигъухэм теклонигъэр къащидихынмкэ хэкъигъицшухэр къегъотых. Иринэ апэрэ чыплир къыдихыгъ, тренерыр Хъакурынэ Дамир.

Анахь псынкэхэм якуп, кг 48-рэ, спорт унагъом щапуугъэ Ульяна Ткаченкэм дышье медальын къышихыгъ, тренерхэр Адзынэ Альйэрэ Мерэм Сайдэрэ. Къэлэбый Рузанэ, кг 57-рэ, медальын къыдимыхыгъэми, илэпэлэсэнэгъэ зэрэхигъахъорэр нэмикхэм зэнэкьюкухэм къащигъэлэгъуагъ.

Зэфхъысыжъ къэк

— Апэрэ чыплиц тибэнаклохэм къызэрэдахыгъэм тэгъэгушо, ау ар тэркэ тъунапкъэ,— къитиуагъ Адыгэ Республиком дзюдомкэ ихэшыпкыгъэ командэ итренер шхъааэу Бастэ Сэлым. — Ингъуш Владимир, Хъакурынэ Хъазрэт, Тулпэрэ Айдэмыр, Пашло Алый, нэмикхэм нахыбэкэ тэгъэгушон алъекъыш.

Дарья Ищенкэм, Шъэоцыкъу Айдэмыр, Дэхъу Азэммат, Къэлэбый Рузанэ Урысыем щыкъогъэ турнирхэм ахэлжъэхи, хэгъэгүм икэх зэнэкьюку щыбэнэнхэу фитыныгъэ къыдахыгъ.

Мурдрэнэ Бисльян зэдэгүштэйкоо дытигъэр спортым, лъэпкь шлэжым афэгъэхъыгъ. Аш анахьэу ынаа зытыридзагъэр. Адыгэ Республиком испорт псынхээр нахыбэ, нахь зэтэгээсихъяаэхэ зэрэхъуяэрэр, сэнаущыгъэ зыхэль ныбжыкабэ зэрэтиэр ары.

Республике общественнэ движение «Адыгэ Хасэм» итхаматэу, спортымкэ тэгъогого мастерэрэ Лымынчэко Рэмэзан зэлукъигъухэм ялтыгъ. Спортым щыцлэрихъом япчыхээзахъэ Мэекъуапэ щызэхэцгэгъэним Адыгэ Хасэр къэшакло зэрэфхъуяэр, Мурдрэнэ Бисльян, Тао Хъэсанбый, Натхъо Бибарт, Натхъо Амир, Хъэсанэкъо Мурат, Емыж Арамбий, нэмикхэм къызэрэрагъэблэгъэштхэр къигтилотагъ.

Спортым лъэпкъхэр зэфещэх, цыфхэм япсауныгъэ егъэпти. Опсэу, спортыр!

ЕМТЫЛЛЬ Нурбий. Сурэтхэм артихэр: зэнэкьюкум медальхэр къащидэзыхъяаэхъэр, тренерхэр; бэнэгъухэр.

Зэхэзыщагъэр ыкчи къыдэзыгъээр:

Адыгэ Республиком лъэпкъю Иофхэмкэ, Икъыб къэралхэм ашы-псэурэ тильэпкъэгъухэм адыряа эзхыныгъэхэмкэ ыкчи къэбар жууцтыгъэм иамалхэмкэ и Комитет Адрессыр: ур. Крестянскэр, 236

Редакциер зыдэшыгъэр: 385000, къ. Мыекъуапэ, ур. Первомайскэр, 197.

Телефонхэр: приемнэр: 52-16-79, Редакцием авторхэм къялхыэр А4-къэ заджэхэрэ тхъапхэу зипчагъэхэ 5-м емыхъухэрэр ары. Сатырхэм азыфагу 1,5-рэ дэлжээ, шрифтээр 12-м нахь цыкъунэу щытэп. Мы шапхъэхэм адимыштэрэ тхъгъэхэр редакцием зэкгээжъокожых.

E-mail: adygvoice@mail.ru

Зыщаушихъяаэхъэр: Урысые Федерацием хэутийн Иофхэмкэ, телевидение-радиокъэтынхэмкэ ыкчи зэлъы-Иссыкъэ амалхэмкэ и Министерствэ и Темир-Кавказ чыпэгъэштэп. Шапхъяаэхъяаэхъэр: номерыр

ПИ №ТУ23-00916

Зыщаушихъяаэхъэр: ООО-у «Полиграф-ЮГ», 385000, къ. Мыекъуапэ, ур. Пионерскэр, 268

Зэкимки пчагъэр 4675
Индексхэр 52161
52162
Зак. 970

Хэутийн узщы-къэхэнэу щыт уахътэр Сыхъяаэхъэр 18.00

Зыщаушихъяаэхъэр: Сыхъяаэхъэр 18.00

Редактор шхъааэхъэр
Дэрбэ Т. И.
Редактор шхъааэхъэр
игуадзэр
Мэцлэхъко С. А.

Пшъэдэжъыкъ юниты зыхъырэ секретарыр
Жакимыкъо А. З.